

Ekkoisme som klinisk fenomen

Agathe Rønning Blix-Løvmo
Nydalen distriktpsikiatriske senter
agathe.cr@gmail.com

Forfatteren har fylt ut interessekonfliktskjema og oppgir ingen interessekonflikter. Teksten er basert på en oppgave i sammenheng med forfatterens videreutdanning.

Takksigelse

Takk til Jan Ole Røvik, Tove Kjersti Kjølseth og Jon Morgan Stokkeland for innspill til artikkelen.

Narcisuss har vært gjenstand for stor teoretisk utforskning, mens Ekko – som i myten – blir bortgjemt i mylderet.

«Echo» av Talbot Hughes (1869-1942)

Myten om Ekko og Narcissus skildrer to karakterer fanget i et ulykkelig kjærlighetsforhold. I psykoanalytisk litteratur har en av dem, Narcissus, blitt gjenstand for omfattende utforskning og tenkning. Hans motpart i myten, Ekko, har det derimot vært bemerkelsesverdig lite interesse for. Ekko er nymfen som forelsker seg hodestups i Narcissus etter å ha blitt fratatt sin egen stemme. I skjul kommuniserer hun med ham ved å gjengi hans ord. Som illustrert i maleriet av Waterhouse ser ikke Narcissus Ekko, for han klarer ikke løsrive seg fra det vakre speilbildet han begjærer. På samme vis har bare halve bildet vært synlig i psykoanalytisk litteratur. I disse to tusen år siden myten om de to først ble nedtegnet av Ovid, er det som om Ekko fortsatt gjemmer seg og er glemt.

I 2005, nesten hundre år etter Sigmund Freud (1914) brukte myten om Narcissus i utviklingen av sin teori om narsissisme, er Dean Davis den første som har beskrevet ekkoisme som en klinisk tilstand.

I artikkelen «Echo in the Darkness» trekker han Ekko fram fra mørket for å belyse psykopatologien til kvinnen man i terapien ofte ser befinne seg i tvangsmessige destruktive forhold til en narsissist (Davis, 2005). Donna Christina Savery har videreutviklet teorien og gitt et betydelig bidrag til forståelsen av ekkoisme i boken *Echoism, The silenced Response to Narcissism* (Savery, 2018).

Jeg ønsker å bidra til å synliggjøre Ekko i myten og hvordan fenomenet ekkoisme kan forstås gjennom psykoanalytisk teori. Jeg belyser fenomenet som en iboende kraft eller tendens i personligheten, og hva som kjennetegner ekkoisme som klinisk tilstand. Særlig framhever jeg ekkoisme som en psykodynamisk karakteristisk personlighetsforstyrrelse, gjennomgår to typer fremmet av Savery (2018) og foreslår en tredje selv. Videre drøfter jeg hvilke kliniske implikasjoner tenkningen kan ha. Til slutt reflekterer jeg over hvorfor Ekko i stor grad har blitt neglisjert både i kulturen som stort og i den psykoanalytiske og kliniske litteraturen.

Myten

I Ovids (2024) verk *Metamorfoser* møter vi først Ekko i fjellet, der hun forbannes av guden Hera. I vrede over guden Zevs' utroskap og Ekkos forsøk på å dekke over dette tar Hera stemmen fra Ekko og forviser henne. Ekko har mislyktes i å oppfylle gudenes behov og har nå blitt så selvutslettende at hun ikke kan uttale noe som kommer fra seg selv. I skogen forelsker Ekko seg i Narcissus, den vakre jegeren som er så selvopptatt at han kun tiltrekkes og besvarer de som er hans ekko. I Ekko forvrenges hans ord til kjærlighetserklæringer. Hun våger derfor å tre fram fra sitt gjemmede og vise seg for ham, men blir til sin overraskelse foraktfullt avvist. Ekko utarmes av kjærlighetssorg slik at vinden farer tvers gjennom henne og hennes knokler blir til sten i grotter. Helt usynlig fortsetter hun å følge Narcissus, som på sin side lokkes til kilden. Her forhekkes han av sin egen skjønnhet i vannspeilet. Han innser ikke først at han stirrer på seg selv, fordi hvert eneste kjærlighetsord han kommer med, gjentas fra Ekko skjult i grotten. Hans beundrende og begjærende blick blir tilsvarende speilet i kilden. Narcissus klarer ikke rive seg løs – som Ekko fortæres også han av sorg og fortvilelse.

Ekkoisme som en iboende kraft

Ekko og Narcissus er et par som på mange måter virker å passe sammen som hånd i hanske. Karakteristiske egenskaper ved den ene muliggjør en bestemt måte å fungere på hos den andre. Men forholdet er ulykkelig, og ingen av dem får det de lengter etter. I kontrast kan liknende krefter ses virke i et mer livgivende og kjærlig forhold, som i et godt samspill mellom mor og barn.

Wilfred Bion (1962) beskriver hvordan barnet fra en parasittisk tilværelse i mor, gjennom *container-contained*-dynamikken skal kunne utvikle et eget og sunt selv i relasjon til mor. Medfødte egenskaper gjør barnet i stand til å projisere ut uforståelige impulser, følelser og behov over på mor. Hun kan ta dem inn og transformere dem til en form som barnet så kan ta tilbake. Barnet har også en medfødt egenskap til å oppfatte intensjoner hos mor, som et objekt utenfor seg selv. Vi ser det i spedbarnets evne til miming og speiling av mor. Det gjør barnet i stand til å aktivt fange opp og ta inn – introjisere – uttrykk fra mor.

Der projeksjon i psykoanalytisk teori vanligvis er sett på som noe negativt og umodent, vektlegger Bion (1962) at projektiv identifikasjon er en kommunikasjonsform som gjør at mor kan ta inn barnet og forstå dets følelser. Hva som *gjør* at mor kan ta inn barnet, og at barnet kan ta inn mors uttrykk og introjisere mor som et indre objekt, er i mindre grad blitt utforsket. Muligens er det egenskaper i mor, lik de iboende evnene i barnet, som gjør at hun i samspillet, tidvis altruistisk og helt

nødvendig for barnets overlevelse og utvikling, kan sette seg selv – sitt eget selv – til side og fange opp barnets projeksjoner. Som i en tilstand av primær *maternal preokkupasjon* beskrevet av Winnicott (1960), tilrettelegger mor for at barnet kan være noe eget, utfolde seg og utvikle sitt eget selv. Barnet kan være noe i seg selv – alene –, samtidig sammen med en annen.

Mor og barn forholder seg til hverandre gjennom komplekse transaksjoner av projeksjoner og introjeksjoner. Narsissisme kan i dette samspillet ses på som en iboende tendens eller kraft til å projisere ut egne intensjoner. Ekkoisme kan forstås som en iboende kraft eller tendens til å ta inn, introjisere intensjoner utenfor seg selv. Ekkoisme kan dermed sies å utgjøre en bro nødvendig for objektrelasjonsdannelsen (Davis, 2005). I en sunn relasjon vil et slikt ekko-narsissistisk samspill bidra til at det kan dannes et godt nærende indre objekt i barnet.

Ekkoistisk forsvar

Som Savery (2018) påpeker, er konseptet introjeksjon i psykoanalytisk teori vanligvis sett på som et sunt aspekt ved en symbiotisk *container-contained*-relasjon. Men hva skjer dersom mors følelser får forrang fremfor barnets – altså der det ikke er noe kjærlig godt objekt å introjisere, men et narsissistisk et? Gjennom en kontinuerlig og uttalt projeksjon inn i barnet oppstår det da en parasittisk relasjon, der barnet blir vert for primærobjektets følelser og behov. Barnet fratas opplevelsen av å være separat og noe eget. En indre versjon av mor – et fiendtlig og narsissistisk objekt – vil ta plass i barnet. Innenfra stjeler objektet enhver livskraft fra barnet, og på destruktivt vis angriper det strukturer som kreves for vekst av et selv, en egen stemme (Savery, 2018). Barnet utvikler en tilbøyelighet til å introjisere, som overkjører den naturlige disposisjonen til å projisere (Savery, 2018). Evnen til å projisere ut og kommunisere følelser og behov hemmes, og barnet blir overdrevent mottagelig for andres tanker og følelser på bekostning av sine egne. Gjennom et ekkoistisk forsvar mot dypest sett å ikke eksistere som noe eget, vil barnet altså objektivisere seg selv – sitt eget selv – for ytre objekter. Eller det avviser sitt eget selv – utsletter selvet – ved å parasittisk introjisere et ytre objekt som sitt eget.

Narcissus og Ekko ender opp i en smertefull avhengighet der den ene overveiende introjiserer og den andre overveiende projiserer (Savery, 2018). Ekkoisten avviser sitt eget selv, narsissisten avviser andre som egne selv. Når Narcissus oppdager Ekko som et unikt objekt og ikke en forlengelse av seg selv, må han avvise henne. Ekko kan kun eksistere som et selv via en annen og oppløses til det hun egentlig frykter mest, ikke-eksistens – bare luft. Narcissus er låst fast i speilbildet og erkjenner ikke at det gode objektet må være noe eget separat fra ham for at det skal kunne tas inn som noe godt. Som Ekko fortæres han av sorg. Når hans tårer rører opp vannet og kilden fremstår som en faktisk kilde, dør Narcissus. Ekko erkjenner på sin side ikke at hun må være noe eget, separat fra andre, for å kunne oppleve et godt objekt. Ingen av dem kan altså være mottaker av et godt objekt, ta imot kjærighet fra den andre – ei heller tåle separasjon fra den andre.

Savery (2018) beskriver altså ekkoisme som forsvar mot eksistensiell angst, der en ekstern kilde søkes for å beskytte mot angsten knyttet til uavhengighet, separasjon og eksistens i seg selv. Den kliniske ekkoisten defineres av Savery (2018, s. 154, egen oversettelse) som «en tilstand med fravær av væren, der individet avstår fra en væren – for – seg selv til fordel for en annen» – aller helst narsissisten eller de hun tvangsmessig relasjonelt rekrutterer til narsissister. Hun skriver videre:

Dermed reduseres hun til et knapt levende vesen, uten agens eller opplevelse av et eget selv. Ekkoisten befinner seg alltid i relasjon til narsissistiske objekter, indre og ytre, og er mottaker for projeksjoner og kommunikasjoner som dikterer hvordan hun skal være. Hun gir avkall

på utvikling av og å bli et eget selv. Forholdene som kunne muliggjøre denne utviklingen, holdes fra henne så lenge hun er i relasjon til en narsissistisk annen i hennes indre eller ytre verden. (s. 154, min oversettelse)

Ekkoistisk personlighetsforstyrrelse

Slik Ronald Britton (2004) fokuserer på to typer av narsissistisk personlighetsforstyrrelse, viser Savery (2018) hvordan ekkoisme kan kategoriseres i to typer ekkoistisk personlighetsforstyrrelse med vekt på hvordan de manifesterer seg i overføringen. I det følgende redegjør jeg for disse, samt foreslår og introduserer en tredje type, som jeg på samme måte gjenkjenner klinisk i overføringen. De tre typene mener jeg har paralleller til Ekkos tre tilstander i myten: i fjellet, skogen og i grotten.

Selvdefensiv type

Den selvdefensive personlighetsforstyrrelsen kjennetegnes av å være passiv og selvutslettende i relasjon med andre mennesker. Her kan vi se en parallell til tilstanden Ekko er i når hun prater mye, men der hennes stemme ikke er for henne, den er for andre. Ekko forsøker både å tilfredsstille Zevs' behov og samtidig beskytte Hera mot avdekningen av sviket og den truende oppløsningen av ekteskapet. Mot Heras kraftige stemme av krenkelse, svik og behov for å straffe ender Ekko med å miste sin egen stemme. Den selvdefensive ekkoisten relaterer seg til andre ved å passivt gi opp egne ønsker, tanker og valg til prioritet av andres. Inspirert av Sartre og eksistensialismen beskriver Savery hennes tilstand som *væren*, der hun *er* «for den andre». Som kameleon skifter hun farge avhengig av omgivelsene, lar seg bruke og mister seg selv (Savery, 2018).

Den selvdefensive ekkoisten bruker den andre for å kunne være dens speil og er i overføringen avhengig av – og jobber intenst med – å tolke terapeutens uttrykk for å vite hvordan hun skal bete seg. Hun prøver hardt å ikke være til bry og er redd for negative følelser og handlinger overfor terapeuten. Hun forsøker å beskytte seg mot angsten ved å skape distanse og unngår genuin kontakt. Hun spiller defensivt og hele tiden på bortebane, men har krefter i seg som kan nås av terapeuten.

Etter hvert som den defensive ekkoisten klarer å løsrive seg noe fra sitt narsissistiske objekt, leder dette ofte til en angst over at hun selv er en narsissist. Hun frykter at hun har blitt grandios og omnipotent, og opplever smerte ved å skulle påføre andre samme smerte som hun selv har blitt utsatt for (Savery, 2018).

Selvdestruktiv type

Der den defensive ekkoisten oppleves som en passiv mottaker for andres projeksjoner, trekker den selvdestruktive ekkoisten andre inn i seg ved å aktivt introjisere ethvert objekt eller enhver livskraft tilgjengelig. Slik Ekko i skogen aktivt trekker til seg Narcissus for tvangsmessig å være hans ekko. Den selvdestruktive ekkoisten «er gjennom den andre» (Savery, 2018, s. 52). Savery beskriver henne som en vert og håndlanger. Hun både huser og projiserer ut andres narsissistiske objekt.

Terapeuten kan oppleve det indre destruktive objektet projisert som en uttalt selvkritisk stemme hos ekkoisten, latterliggjørende, nedlatende og skyldgivende. Objektet konsumerer all vitalitet og mentale ressurser både hos pasienten og terapeuten. Tilsvarende vil det ytre narsissistiske objektet i tematikk engasjere og fylle begges oppmerksomhet og kunne ta opp all plass i det terapeutiske rommet. På den måten forhindrer og beskytter ekkoisten seg fra en genuin kontakt med terapeuten.

Som Savery beskriver, kan dette gi terapeuten følelse av å ikke være noe i relasjonen, å bli sugd livskraften ut av et nærmest parasittisk objekt. Hennes selvutslettende krefter kan altså overvelde og oppsluke den andre. Slik er ekkoismen ikke bare passivt selvutslettende, men kan også være en aggressiv tilintetgjørende kraft overfor den andre. En manglende evne til å ta imot terapeuten som hjelper, kombinert med projeksjon av det narsissistiske objektet, kan lede terapeuten til å mistolke den selvdestruktive ekkoisten for å være en narsissist (Savery, 2018).

Selvdesorganisert type

Det jeg foreslår som en tredje type ekkoistisk personlighetsforstyrrelse – den selvdesorganiserte typen – er uttrykk for et langt mer patologisk og trolig tidlig mangelfullt og destruktivt utviklet selv. Begrepet har jeg lånt fra tilknytningsteori, da typen synes å ha paralleller til utrygg desorganisert tilknytningstype (Bowlby, 1969).

Den selvdesorganiserte ekkoisten avspeiles i Ekkos tilstand på slutten av myten. Her gjemmer hun seg eller er fanget i grotten, men er samtidig tvangsmessig relatert til Narcissus' vrede, avsky, angst og forvirring. Hun veksler mellom å være forstenet, luft og et ekko. Tvangsmessig og uforutsigbart *er* hun aktivt gjennom å fanges og styres av den andre. I relasjon er hun lik spindelvevet: fastklistret i en tynn tråd, prisgitt de ytre objekters bevegelser, med et indre fylt av det livløse, innkapslet uten kontakt, konstant truet av terroriserende og inkonsekvente objekter. Gjennom paranoid schizoide mekanismer beskyttes hun fra angsten, og holder objektene fra hverandre, dissosiert og desintegrert og forvirrende for selvet.

Det ekstremt angstfylte kan ikke tenkes om eller uttrykkes med ord, men gir seg ofte til kjenne i forvirrende kroppslige manifestasjoner og realitetsbristende opplevelser i overføringen. Den selvdesorganiserte ekkoisten vil altså fort føle seg presset til å flykte fra terapeuten – bokstavelig eller emosjonelt – og samtidig oppleve seg fanget og låst. Terapeuten kan oppleve det som hun er i sinnet til et lite barn som ikke bare er overbevist om at foreldrene ikke vil møte deres følelser, men også vil kunne true, skade og aktivt og uforutsigbart påføre smerte. Barnet blir med det etterlatt med sterke følelser av redsel, skam, avsky og avmakt. I overføringen vil da også terapeuten kunne føle seg alene og forlatt, forvirret og hjelpeløs, uten å bli gitt rom for tenkning. Terapeuten kan kjenne seg tappet for energi og fylt med redsel for å ha gjort noe galt eller skadelig overfor pasienten.

Terapeutiske implikasjoner

Å finne eller skape en stemme

Ekkoisten lider av å være i en smertefull ikke-værende tilstand i sitt indre og i relasjon til andre. Målet for terapien vil være å hjelpe henne med å etablere en væren i kraft av et eget og integrert selv. Inndelingen av de tre personlighetsforstyrrelsene anskueliggjør økende grad av mangelpatologi, der særlig den desorganiserte uttrykker tidlig skadet og mangelfullt utviklet selv. I tråd med Killingmos (1989) tanker rundt konflikt og mangelpatologi vil intervensjonene avhenge av hvorvidt ekkoisten trenger støtte i å henholdsvis *avdekke* gammel mening eller kunne *erfare* ny mening.

Typeinndelingene kan også ses på som ulike tilstander som kan fluktuere innen samme individ og aktiveres på forskjellige tidspunkter i livet, i terapien – og endog i samme time. De kan gi informasjon om typen forsvar som er mest fremtredende, og gi terapeutiske føringer, hvorvidt utforskende eller mer validerende intervensjoner bør prioriteres. Fluktueringen stiller dermed ekstra krav til terapeuten når det gjelder bruken av egen motoverføring som rettesnor for intervensjoner.

Å være varsom i utforskning og tolkning

Å rope på Ekko gir ekko til svar. Terapeuten kan trekkes mot å fylle tomrommet i ekkoisten, ta agens og råde, men risikerer da å holde henne avhengig av et narsissistisk objekt og å hindre utvikling. Samtidig kan også det å oppmuntre ekkoisten til selv å utforske og verbalisere følelser – å få fram en stemme – lede til ytterligere følelse av press til å prestere og å speile terapeuten. Man blir slik dratt inn i tilfluktsstedet – skogen eller grotten – og holdt fast. Sammen fanget i overføringen. Tolkninger av overføringen springer da ut fra det samme feltet og tas imot fra det samme som et overføringsobjekt (Baranger & Baranger, 2008). For ekkoisten vil tolkningene da kun tas inn og repeteres som et ekko og ikke som noe som eies av selvet (Savery, 2018). Terapeutisk vil være å tolke på akkurat dette som foregår i overføringen. Ellers bør man være forsiktig med tolkninger, i alle fall før pasienten har gjort det først, da de ellers bidrar til minimering av et selv og forsterkning av forsvaret (Savery, 2018).

Å romme

Utforskning og tolkning kan altså bidra til å vedlikeholde forsvaret, og særlig der de indre objektene opererer destruktivt og desorganisert, kan det være retraumatiserende og forsterke det. Ved at terapeuten er genuint opptatt av ekkoistens eksistens, men ikke som en som forventer noe av henne eller krever noe av henne, vil hun være en som ekkoisten kan oppleve seg adskilt fra. Hun kan da få et rom til å snakke om angsten som oppstår i samspillet her og nå, og dermed oppleve at de indre objektene kan slippes fri og tåles å bli tatt imot. Våge å slippe seg løs fra skogen og erfare å bli tatt imot.

Etter hvert kan en slik terapeutisk relasjon også gi et rom for at de indre objektene blir gjenstand for undring. Savery (2018) vektlegger betydningen av å kunne sette det indre objektet på prøve, og ved det skape en *triangulering* – et tredje rom – hvor det kan tenkes om de indre objektene og hva de prøver å uttrykke. Sammen kan terapeuten og ekkoisten finne et språk for hennes opplevelser, behov, ønsker og grenser – hva hun faktisk ikke ønsker. Det kan bidra til å kunne ta imot terapeuten som et godt objekt, integrere et fragmentert selv, utvikle og få tak i en egen stemme.

Å sørge

Å frigjøre seg noe fra avhengige relasjoner (indre eller ytre) til narsissistiske andre går ofte parallelt med en sorg over det som er mistet eller ikke har vært. Med det kommer gjerne også en økende angst over å ta ansvar for sine egne handlinger i fortid og i nåtid. Det er en smertefull prosess som ekkoisten vil trenge støtte i. Det kan oppleves helt uoverkommelig å bære ansvaret hun må ta for å bli noe – å være noe i kraft av seg selv (Savery, 2018). Å ta farvel med Narcissus.

Ekko-narsissistisk dynamikk i overføringen

Terapeutens narsissisme

I psykoanalytisk litteratur legges det vekt på betydningen av å gjenkjenne egen narsissisme i overføringen. Det er særlig viktig overfor en ekkoistisk pasient, hvor man fort kan bli en erstatning eller et substitutt for en narsissistisk annen og sementere et ekkoistisk forsvar (Savery, 2018). Der det narsissistiske forsvaret er ukjent for terapeuten, kan et slikt mønster bli særdeles skadelig, hvor den ekkoistiske pasienten blir en del av og forsterker terapeutens forsvar (og motsatt). Ekkoisten dras lett inn i terapeutens behov for å kjenne seg mektig, betydningsfull og beundret. Dermed kan det oppstå en parasittisk relasjon, som både hindrer utvikling hos pasienten og kan lede til grenseoverskridelser.

Dynamikken vil kunne oppdages ved for eksempel rammebrudd, i veiledning og eventuelt i terapeutens egenterapi. Der terapeuten er eller blir klar over eget narsissistisk forsvar, bør det

være i fokus i veiledning. Forsvaret vil kunne ha betydning for valg av type pasienter (alder, kjønn, diagnose), terapiform, varighet og rammer. Det for at terapeuten ikke skal utsette seg selv, og fremfor alt pasienten, for unødig risiko for en ikke-terapeutisk avhengighet og destruktive prosesser.

Terapeutens ekkoisme

Som Savery vektlegger, er det også viktig å oppdage egen ekkoisme i overføringen. Ekkoisme kjennetegnes av kvaliteter som er viktige og kreves hos terapeuter, som å fange opp følelser i andre og genuint være opptatt av andre som separate selv. Men dersom slike evner og ferdigheter utgjør et ubevisst ekkoistisk forsvar, kan de predisponere for feiltolkninger. Den ekkoistiske terapeuten kan mista pasienten for å være en narsissist, da hun i relasjon gjerne rekrutterer andre til en narsissistisk rolle. Da terapeuten best tolererer narsissisten, vil hun i motoverføringen også kunne oppleve å ikke tolerere ekkoisten som leder all oppmerksomhet over på terapeuten. Terapeuten kan på den måten bli et speil som presser den ekkoistiske pasienten inn i en narsissistisk rolle hun ikke er i stand til å fylle, med påfølgende ytterligere følelse av mislykkethet og ikke å bli sett for den hun er (Savery, 2018).

Aspekter ved ekkoisme som narsissisme finnes i oss alle. Terapeuter bør altså være like oppmerksom på egen narsissisme som egen ekkoisme og differensiere mellom ens egen og pasientens i veiledning.

Hvor ble det av Ekko i alt mylderet?

Ekko representerer en personlighetsstruktur der selvets utvikling er bremsset eller stanset opp. I mylderet av Narcissus' behov er hennes væren blitt den andres, en ikke-væren. Like gjemt og fraværende har fenomenet ekkoisme vært i psykoanalytisk teori.

Savery undrer seg over hvorfor Ekko ikke har hatt større gjennomslagskraft. Hun ser for seg at myter har en funksjon som en containende mor. Ubevisste og smertefulle aspekter av mennesker blir projisert og gjennom mytene symbolisert på en måte som gjør at vi kan tenke om dem bevisst. At Ekko ikke har gjennomgått samme transformasjon til tanker og ord som Narcissus, mener Savery skyldes noe ved den ekkoistiske tilstanden i seg selv som gjør at den har blitt unngått og avvist (Savery, 2018). Det er lettere å rette oppmerksomheten mot narsissisten, hvis tilstand er mer tolererbar, synlig og kanskje fascinerende, mens ekkoisten er avmektig, sørgelig og kanskje foraktfull. Eller som Savery påpeker, representerer ekkoismen noe så avskyelig og smertefullt at den må unngås og avvises (Savery, 2018).

Å kunne se det gode objektet som separat er nødvendig for å kunne utvikle et sunt selv, men det er en sorgprosess som innebærer å miste (Stokkeland, 2014). Ekkoismen kan ved å tilfredsstille narsissistiske behov hemme denne utviklingen. På den ene siden vekker ekkoismen en infantil kjærlighet eller et begjær. Erfaringer og opplevelser av å bli møtt, sett og synliggjort, på et nærmest usynlig og magisk vis – som hos en selvoppofrende mor. Samtidig kan den vekke en infantil avhengighet og en frykt for å miste. Opplevelser trolig lik de som vekkes i Narcissus, der han begjærer og ikke klarer å rive seg løs fra gjenspeilet i kilden. Kilden, som for øvrig kan ses på som et bilde på Narcissus' mor, kilden Leirope, hvis navn betyr *Narcissus ansikt* (av gr. Leirion; narcissus og ops; ansikt). Narcissus forhindres fra sorgprosessen og separasjonen, hvilket legger til rette for benektningen av Ekko.

Narcissus' fastlåsthet i eget speilbilde kan ha en parallell til vår overopptatthet av Narcissus på bekostning av Ekko. En tilstand man også kan se for seg hindrer avdekkingen av det latente innholdet i myten om Ekko i psykoanalytisk litteratur. Vår tenkning begrenses og blir en del av et

ekko-narsissistisk kompleks. Narcissus tror han elsker seg selv, men i sannhet er det speilbildet og ekkoet han tiltrekkes. Så lenge kilden speiler ham og ikke er noe eget, klarer han ikke rive seg løs. Som filosof Arild Utaker (2018) påpeker, er selve ideen om at Narcissus elsker seg selv, et resultat av en narsissistisk tenkemåte, som forutsetter utelukkelsen av Ekko – at Ekko blir glemt.

Konsekvensen er at den ekkoistiske erfaringen blir avspaltet eller fortrenget fra psykoanalytisk teori. Vi gjenkjenner ikke ekkoisten eller fanger opp hennes smerte i vårt kliniske arbeid. Likeså forhindres vi fra å fullt ut forstå hennes partner – narsissisten. Dermed mister vi innsikt i den ekko-narsissistiske dynamikken som er særlig viktig å kjenne igjen når den oppstår i terapirelasjonen. Dette bidrar til å sementere og forsterke ekkoistens behov for å relatere seg til et narsissistisk objekt og derfor også hindre bedring (Savery, 2018).

Kraften fra Ekko er lite gjenkjennbar, men desto kraftigere dersom man først hører etter. Da er det som om den runger fra alle fjell, skoger og grotter. Jeg har særlig villet belyse hvordan de ekkoistiske egenskapene er livsnødvendige, men også kan bli livstappende ved å dominere ens væren, eller snarere ikke-væren. Ekko vil gjemme seg, men trenger å letes etter for at hun skal finne sin stemme.

Referanser

- Baranger, M. & Baranger, W. (2008). The analytic situation as a dynamic field. *International Journal of Psychoanalysis*, 89(4), 795–826. <https://doi.org/10.1111/j.1745-8315.2008.00074.x>
- Bion, W. (1962). *Learning from Experience*. Karnac Books.
- Britton, R. (2004). Narcissistic Disorders in Clinical Practice. *Journal of Analytical Psychology*, 49, 477–490. <https://doi.org/10.1111/j.0021-8774.2004.00479.x>
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss: Volume I: Attachment*. Basic Books.
- Davis, D. (2005). Echo in the Darkness. *Psychoanalytic Review*, 92(1), 137–151. <https://doi.org/10.1521/prev.92.1.137.58711>
- Freud, S. (1910). *Leonardo da Vinci and a memory of his childhood*. SE Vol. 11. Hogarth Press.
- Freud, S. (1914). *On Narcissism: An Introduction*. SE Vol 14. Hogarth Press.
- Killingmo, B. (1989). Conflict and deficit: implications for technique. *International Journal of Psychoanalysis*, 70(1), 65–79.
- Ovid. (2024). *Metamorfoser*. (T. S. Thorsen, Overs.). Gyldendal.
- Savery, D. C. (2018). *Echoism. The Silenced Response to Narcissism*. Routledge.
- Savery, D. C. (2020). The Character Echo as a Symbol of the Absent Female Voice in
- Stokkeland, J. M. (2014). Å gi slipp for å kunne ta imot. *Mellanrummet*. <https://mellanrummet.net/nr31-2014/artikel-gislippforakunnetaimot.pdf>
- Utaker, A. (2018). *Tenker hjernen? Språk, menneske, teknikk: essays*. Vidarforlaget.
- Winnicott, D. (1960). The Theory of the Parent-Infant Relationship. *International Journal of Psychoanalysis*, 41, 585–595.